

Ανάλυση των προτιμήσεων των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Παρνασσού¹.

Αριστοτέλης. Χ. Μαρτίνης, Εκπαιδευτικός Β΄θμιας εκπαίδευσης - Επιστημονικός Συνεργάτης του ΑΤΕΙ Ιονίων Νήσων – Τμήμα Οικολογίας και Περιβάλλοντος, Διδάκτωρ Χωροταξίας και Οργάνωσης αγροτικού και ορεινού χώρου - Aménagement et recomposition des territoires - του Πανεπιστημίου Paul Valéry – Montpellier III.

Λέξεις κλειδιά : Βιώσιμη ανάπτυξη, οργάνωση ορεινού χώρου, επισκέπτες, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, αναψυχή, προστασία, φυσικό περιβάλλον, τοπική κοινωνία, Παρνασσός.

Θεματική ενότητα: Ερευνητική εργασία.

Περίληψη

Οι Εθνικοί δρυμοί μπορούν να καταστούν μοχλοί βιώσιμης ανάπτυξης των ορεινών κυρίως περιοχών, με τον τοπικό πληθυσμό να παίζει έναν ουσιαστικό ρόλο.

Κύριος στόχος είναι η μείωση της πληθυσμιακής ερήμωσης του ορεινού χώρου και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Η σημερινή εικόνα ενός Ε.Δ. «Εμπόδιο και Τροχοπέδη» μπορεί να παραχωρήσει τη θέση της σ' έναν Ε.Δ. «Φορέα στήριξης της τοπικής Κοινωνίας» ο οποίος θα συμβάλλει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων και στην αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος. Παράλληλα ένας Ε.Δ μπορεί να διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης, μαθητών, φοιτητών και κάθε πολίτη επισκέπτη του χώρου.

Η παρούσα εργασία ερευνά και αναλύει τις προτιμήσεις και τη «συμπεριφορά» των επισκεπτών του εθνικού δρυμού Παρνασσού, με στόχο τη δημιουργία ενός χωροταξικού μοντέλου ανάπτυξης του ορεινού χώρου, το οποίο θα έχει ως βασικούς μοχλούς το φυσικό περιβάλλον και την τοπική κοινωνία και θα κινείται στο πλαίσιο που οι αρχές της ορθολογικής και αειφόρου διαχείρισης του φυσικού και πολιτιστικού μας πλούτου ορίζουν.

Συνοπτική παρουσίαση ερευνητικής εργασίας - Σκοποί.

Η εν λόγω έρευνα την οποία πραγματοποιήσαμε στον Εθνικό Δρυμό Παρνασσού, αφορά τις προτιμήσεις των επισκεπτών και τουριστών της περιοχής, την γνώμη τους για τη σημερινή κατάσταση, την άποψή τους για την ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, για την υπάρχουσα υποδομή, για το ρόλο της τοπικής κοινωνίας στην υπόθεση της ανάπτυξης, την προστασία του περιβάλλοντος, το ρόλο του Ε.Δ στην περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Η δυνατότητα που προσφέρει ο Παρνασσός για τουρισμό και αναψυχή στη φύση, από τη μία και η άναρχη ανάπτυξή του από την άλλη, μας προτρέπουν να αναζητήσουμε νέους τρόπους διαχείρισής του, αναδεικνύοντας το φυσικό και πολιτιστικό πλούτο και καθιστώντας την τοπική κοινωνία εγγυητή της προστασίας του. Όλα αυτά σεβόμενοι τις αρχές της αειφορίας, πριν η υπάρχουσα «άναρχη» ανάπτυξη καταστεί μη αναστρέψιμη.

Ο ορεινός μας χώρος (70% της επικράτειας) αποτελεί κεφάλαιο αναξιοποίητο, το οποίο δεν έχουμε το δικαίωμα να αφήνουμε στην «τύχη» του. Εξάλλου ο ορεινός ήπιος και εναλλακτικός τουρισμός φαίνεται πολύ υποσχητικός για το μέλλον :

- στον οικονομικό τομέα, διότι στοχεύει στην οικονομική αναβάθμιση του ορεινού και μειονεκτικού χώρου,

- στον οικολογικό τομέα, διότι η επαφή με το φυσικό περιβάλλον και ο τουρισμός στη φύση μπορούν να συμβάλλουν στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του κόσμου και κυρίως των νέων,

- στο χωροταξικό σχεδιασμό, διότι προσφέρει ευκαιρίες ανάπτυξης σε περιφερειακές περιοχές, όχι μόνον αραιοκατοικημένες, αλλά και σε πορεία ερημοποίησης. Το όφελος τελικά θα είναι διπλό : **ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας και προστασία του περιβάλλοντος.**

Μέθοδοι και υλικά

¹ Η εργασία αυτή βασίζεται σε αποτελέσματα της Διδακτορικής διατριβής που εκπονήθηκε στο τμήμα Géographie, Aménagement et recomposition des territoires. Espace société et environnement του Πανεπιστημίου Paul Valéry – Montpellier III της Γαλλίας.

Η έρευνά διεξήχθη στην ευρύτερη περιοχή του Παρνασσού, χρησιμοποιήσαμε ένα δείγμα 400 ατόμων/επισκεπτών και έλαβε υπόψη της τις δύο βασικές τουριστικές περιόδους, τη χειμερινή (Νοέμβριος - Μάρτιος 2001-2002) και τη θερινή (Ιούνιος - Οκτώβριος 2002).

Χρησιμοποιήθηκαν δύο ερωτηματολόγια:

Το ερωτηματολόγιο Α, αφορά προσωπικές πληροφορίες των επισκεπτών και

Το ερωτηματολόγιο Β, οι ερωτήσεις του οποίου αφορούν κυρίως το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και το ρόλο τον οποίο θα έπρεπε να έχει ένας τέτοιος προστατευόμενος φυσικός χώρος,

Τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των ερωτηματολογίων ανταποκρίθηκαν στους σκοπούς της έρευνας. Μελετήθηκαν συμπεριφορές των επισκεπτών, οι αναψυχικές τους προτιμήσεις, η σχέση τους με το φυσικό περιβάλλον, οι παρατηρήσεις τους για την προστασία του Εθνικού Πάρκου, η περιβαλλοντική τους ευαισθητοποίηση. Όλα αυτά, προκειμένου να προτείνουμε έναν ολοκληρωμένο χωροταξικό και βιώσιμο αναπτυξιακό σχεδιασμό για όλο τον ορεινό όγκο του Παρνασσού, αναδεικνύοντας το φυσικό και πολιτιστικό πλούτο του, με την τοπική κοινωνία στο επίκεντρο της προσπάθειας.

Περιοχή έρευνας

Ο Παρνασσός βρίσκεται στην κεντρική Ελλάδα και αποτελεί μέρος της οροσειράς της Πίνδου, η οποία αρχίζει από τα βόρεια σύνορα και καταλήγει στο νότιο μέρος της κεντρικής Ελλάδας. Η συνολική έκταση του όρους είναι περίπου 48.000 ha, αλλά η κεντρική ζώνη, ή ζώνη απόλυτης προστασίας του Εθνικού Δρυμού δεν καλύπτει παρά μόνον 3.600 ha. Ο Παρνασσός έχει πολλές κορυφές, αλλά η πιο ψηλή είναι η κορυφή της Λιάκουρας, η οποία φτάνει τα 2.457 μέτρα.

Η περιοχή, σύμφωνα με την οικονομική ανάπτυξη και το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων, χωρίζεται σε δύο ζώνες. (Μαρτίνης, 2001:6-10) Την «άναρχα» αναπτυγμένη και κορεσμένη **ζώνη του νότου** και τη **βόρεια ζώνη**, η οποία δεν διαφέρει από την υπόλοιπη ελλαδική ορεινή ζώνη. Η έλλειψη οικονομικών πόρων, το χαμηλό βιοτικό επίπεδο της τοπικής κοινωνίας και η αστυφιλία είναι τα κύρια χαρακτηριστικά τα οποία ευθύνονται για την εγκατάλειψη και τα έντονα σημάδια ερήμωση της περιοχής.

Συμπεράσματα

Η μεγάλη πλειοψηφία των επισκεπτών του Παρνασσού είναι κυρίως από την Αθήνα και ακολουθούν τα άλλα αστικά κέντρα. Αυτό δείχνει τη μεγάλη ανάγκη του αστικού πληθυσμού να βρεθεί κοντά στη φύση.

Η συντριπτική πλειοψηφία των επισκεπτών, 71%, εισέρχεται από την είσοδο της Αράχοβας, παρότι η απόσταση από την Αθήνα είναι η ίδια με αυτή της βόρειας ζώνης.

Οι επισκέπτες έρχονται εδώ με κυρίως με ιδιωτικό αυτοκίνητο (80%) και οι βασικοί πόλοι έλξης κατά τη χειμερινή περίοδο είναι το χιονοδρομικό κέντρο και ο αρχαιολογικός χώρος των Δελφών. Κατά τη θερινή περίοδο, οι λίγοι επισκέπτες του ορεινού όγκου είναι ελάχιστοι.

Ένα μέρος των καλοκαιρινών επισκεπτών ασχολείται ήδη με τα ορεινά σπορ, πρόκειται βέβαια για μια μειοψηφία, αλλά δεδομένης της έλλειψης υποδομής, μπορούμε να πούμε ότι οι έλληνες άρχισαν να ενδιαφέρονται για το ορεινό φυσικό περιβάλλον και τις ορεινές αθλητικές δραστηριότητες, κάτι που είναι υποσχετικό για το μέλλον.

Μεταξύ των ερωτηθέντων επισκεπτών, κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, οι αθηναίοι αντιπροσωπεύουν το 59% και οι αλλοδαποί το 7%, λόγω της παρουσίας της παρουσίας της πρώην "Pechinéy" (Alcan) στην περιοχή.

Ανύπαρκτα είναι τα καταλύματα για νέους ανθρώπους. Τα ήδη υπάρχοντα είναι απαγορευτικά για το ευρύ κοινό, διότι απευθύνονται σε υψηλά εισοδηματικά στρώματα.

Για τον Εθνικό δρυμό:

Η ύπαρξη στην περιοχή του εθνικού δρυμού δεν φαίνεται να παίζει τον ρόλο που θα έπρεπε για την τοπική κοινωνία. Η σημερινή διαχείριση περιορίζεται μόνον σε μία σειρά από «**ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ**». Εξ' άλλου, μεγάλο μέρος των επισκεπτών αγνοεί την ύπαρξή του.

Η ενημέρωση των επισκεπτών είναι ανύπαρκτη, όπως ανύπαρκτη είναι και η σχετική σήμανση στο "Πάρκο" (95% των ερωτηθέντων). Η υπεύθυνη υπηρεσία πρέπει να φροντίσει ώστε

μπαίνοντας ο πιεσμένος αστός στο χώρο της προστατευόμενης φυσικής περιοχής να έχει στα χέρια του και στα "μάτια του" όλο το σχετικό υλικό ενημέρωσης.

Οι επισκέπτες πιστεύουν ότι είναι πολύ σημαντικός ο ρόλος του Πάρκου για την προστασία της φύσης, όμως ταυτόχρονα πρέπει να αποτελέσει ευκαιρία για ήπια και αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής. Ο επισκέπτης επιθυμεί ένα «ζωντανό» και αποτελεσματικά προστατευόμενο φυσικό περιβάλλον. Η αστυφιλία μπορεί να περιοριστεί και οι παραδοσιακές δραστηριότητες να αναβιώσουν. Αρκεί η πολιτεία να είναι ουσιαστικός υποστηρικτής αυτής της προσπάθειας, υιοθετώντας μια υπεύθυνη πολιτική για τον ορεινό χώρο, η οποία σήμερα είναι ανύπαρκτη.

Επίσης το 80% των ερωτηθέντων είναι θετικοί στην ιδέα για επιβολή εισιτηρίου εισόδου στον εθνικό δρυμό, αρκεί τα χρήματα να διατεθούν για την προστασία του περιβάλλοντος.

Τέλος, απουσιάζει η σχετική υποδομή για περιβαλλοντική εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση μαθητών και πολιτών. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (90%), θεωρεί ότι σε έναν τέτοιο φυσικό χώρο οι μαθητές θα μπορούσαν να διδαχθούν και να βιώσουν το σημαντικό ρόλο του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Θα μπορούσαν να εμπεδώσουν την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και να αντιληφθούν ότι μπορεί να συνυπάρξει αρμονικά το φυσικό περιβάλλον με έναν ενεργό και δραστήριο οικονομικά τοπικό πληθυσμό.

Συμπερασματικά, ο Παρνασσός αποτελεί ένα οικολογικό εργαστήριο με πολύ σημαντικά και ευαίσθητα οικοσυστήματα. Είναι Εθνικό Πάρκο, έχει πλούσια ιστορία και πολιτιστική κληρονομιά. Ένας χώρος ο οποίος, πράγματι, θα μπορούσε να αποτελέσει μοντέλο ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού του ορεινού μας χώρου. **Μπορεί ο φυσικός και πολιτιστικός πλούτος να λειτουργήσει ως μοχλός ανάπτυξης και η τοπική κοινωνία να αποτελέσει εγγυητή της προστασίας του.**

Βιβλιογραφία

α. Ελληνική:

- Κοκκώσης, Χ. και Τσάρτας, Π. (2001), *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Αθήνα : Εκδόσεις Κριτική.
- Κομίλης, Π. (2001), *Οικοτουρισμός, Η εναλλακτική προοπτική αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης*, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Μαλαμίδης Γ, Ελευθεριάδης Ν, Αϊδινίδης Ε. (1992), *Ο εθνικός δρυμός Ολύμπου. Έρευνα κοινωνικής διάστασης, ΤΕΙ Δράμας*, σελ. 51.
- Μαρτίνης, Α. (2001), *Διδακτορική Διατριβή, Διαχείριση, προστασία και χωροταξική οργάνωση των ορεινών περιοχών, η περίπτωση του Παρνασσού ένα όρος εθνικός δρυμός*, Université paul Valery.
- Trakolis, D (2001), *Perceptions, Preferences and Reactions of Local Inhabitans in Vicos – Aoos*.

Ξένη:

- Beteiller, (1996), *Le tourisme vert*, Paris, P.U.F., 127 p.
- Grand-paradis, (1995), *"Protection et aménagement de la Montagne"*, tome LXXIII, 1995, Ed. Grenoble, p. 211.
- Herbin, J. (1992), *"Le Tyrol ou la réussite exemplaire du tourisme autrichien"*, Grenoble, Institut de Géographie alpine, 718 p.
- Richez, G. (1992), *Parcs nationaux et tourisme en Europe*, 1992, Paris, l'Harmatton, p. 421.